

برای آشنایی با چگونگی فعالیت‌های کمیته ترجمه و تألیف و تصحیح کتابهای دانشگاهی، گفت‌وگویی با آقای دکتر نصرالله پورجوادی سرپرست این کمیته انجام داده‌ایم که ذیلاً به نظر خوانندگان گرامی می‌رسد.

درباره کمیته ترجمه، تألیف و تصحیح

- کمیته تألیف و ترجمه و تصحیح کتابهای دانشگاهی چه مدت است که آغاز به کار کرده و چه ارتباطی با ستاد انقلاب فرهنگی دارد؟

- بسم الله الرحمن الرحيم، فکر ایجاد این کمیته بلافاصله پس از انتخاب اعضای ستاد انقلاب فرهنگی توسط امام خمینی بوجود آمد، و پس از تهیه مقدمات لازم عملاً از مهرماه امسال آغاز به کار کرد، و حدود دوماه ونیم است که مشغول فعالیت است. فعالیت‌های این کمیته زیر نظر يك شورایی است که سه تن از اعضای ستاد انقلاب فرهنگی در آن عضویت دارند.

- هدف از تأسیس این کمیته و وظایف آن چیست؟

- هدفهای این کمیته را می‌توان به دودسته تقسیم کرد: هدفهای کوتاه مدت و هدفهای دراز مدت. انتخاب هدفهای کوتاه مدت مبتنی بر پرسشنامه‌هایی است که در تابستان سال گذشته توسط استادان دانشگاه‌ها پراکنده شد و به جهاد دانشگاهی ارسال گردید. یکی از کارهایی که اغلب استادان دانشگاه‌ها مایل به انجام آن در طول مدت تعطیل دانشگاه شده بودند، تألیف و ترجمه و تصحیح کتابهایی در رشته‌های تخصصی‌شان بود. با توجه به تنوع و گوناگونی رشته‌ها آمادگی برای تهیه کتاب در تمام آنها اعلام شده بود: فرهنگ و معارف ایران و اسلام، پزشکی، شیمی، معدن‌شناسی و... با در نظر گرفتن پاسخ استادان به پرسشنامه‌ها ستاد انقلاب فرهنگی به فکر ایجاد این کمیته افتاد و بررسی این پرسشنامه‌ها را به آن سپرد.

البته قسمتی از کار بررسی پرسشنامه‌ها قبلاً توسط دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی انجام شده بود و پس از تشکیل این کمیته جهاد پرسشنامه‌ها را به آن تحویل داد. پس از تشکیل کمیته برای رشته‌های مختلف دانشگاهی گروه‌های خاصی تشکیل دادیم و اکنون شماره گروه‌های تخصصی از سی و تجاوز کرده است، که البته بعضی از این گروه‌ها در درون خود چند شاخه فرعی نیز دارند. مثلاً گروه ریاضی رشته‌های آمار و جبر دارد. در این گروه‌ها از استادان صاحب‌نظر در تمام دانشگاه‌ها دعوت کردند. البته سعی شد از افرادی دعوت شود که گذشته از داشتن مقام علمی، به امر انتشار کتابهای دانشگاهی نیز علاقه‌مند باشند و نیز سعی شد که از هر رشته دانشگاهی لااقل يك نفر دعوت شود، البته چه در تهران و چه در شهرستانها مقداری کار در این زمینه انجام شده بود. با توجه به این مسئله ما تصمیم گرفتیم يك نقش هماهنگ کننده در سراسر کشور داشته باشیم و از دوباره کاری جلوگیری کنیم. بعضی از استادان علاوه بر پاسخهایی که در پرسشنامه نوشته بودند حضوراً آمدند و اطلاعات بیشتری به ما دادند. در پاره‌ای از موارد نیز از افراد دعوت شد تا در زمینه کار خود اطلاعاتی به ما بدهند. من می‌توانم بگویم اغلب گروه‌های ما و نزدیک به همه آنها توسط افرادی تشکیل شده است که صلاحیت بررسی را کاملاً دارا هستند و بهتر از آنها نمی‌توانستیم پیدا کنیم. این عده پرسشنامه‌ها را بررسی کردند و کتابهایی را تعیین نمودند که در رشته‌های مختلف مورد نیاز بود تا در طول مدت

شوریه‌شناسی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

تعطیلی دانشگاهها، استادان بتوانند به کار پیشنهادی و مورد علاقه خویش بپردازند.

- پس برنامه انتشاراتی کمیته بدین ترتیب مشخص شد؟

- بله، مثلاً استادان رشته فیزیک یا ریاضیات یا رشته‌های علوم انسانی بررسی کردند که چه کتابهایی در رشته خود نیاز دارند و چه کمبودهایی در گذشته بوده است و چگونه می‌توان این کمبودها را جبران کرد. البته در بسیاری از این پرسشنامه‌ها پاسخ به این سؤال را می‌توان یافت. چون پرسشنامه‌ها توسط متخصصین هر رشته پر شده بود و کتابهایی را که پیشنهاد کرده بودند غالباً کتابهایی بود که فکر می‌کردند مورد نیاز است.

- به این ترتیب می‌توان گفت که در تدوین برنامه انتشاراتی کمیته استادان مؤثرترین نقش را داشته‌اند.

- بله چه کسی بهتر از استادان می‌توانست در این مورد نظر بدهد، البته از دانشجویان نیز نظر خواهی شده است. گروهها غالباً سعی داشتند که مطابق با آن چیزی که خود استادان پیشنهاد کرده بودند عمل کنند، یعنی اصالتی برای نظر استادان قائل شوند، مگر اینکه واقعاً موانعی وجود داشت. مثلاً يك کار توسط دو، یا چند نفر پیشنهاد شده بود که ناگزیر باید به یکی از آنان سپرده می‌شد و یا اینکه کاری قبلاً ترجمه شده بود و دیگر نمی‌شد دوباره وقت بر سر آن گذاشت و یا ضرورتی برای ترجمه و یا تألیف آن تشخیص داده نمی‌شد. این هدف کوتاه مدت ما بود که الحمد لله به آن

رسیدیم. یعنی براساس پاسخهایی که استادان داده بودند، با نظر افراد صاحب‌نظر و علاقمند در هر گروه کتابهایی برای تألیف و ترجمه و تصحیح انتخاب شد. اما تشکیل این کمیته عمدتاً براساس يك هدف دراز مدت بود. می‌دانید که در گذشته بعضی از دانشگاهها مؤسسات انتشاراتی داشتند. این انتشارات معمولاً سرپرست یا مدیرعاملی داشت و براساس ضوابطی که هیئت امنای آن دانشگاه تعیین کرده بود، کار می‌کرد. مؤسسه انتشاراتی هر دانشگاه مستقلاً عمل می‌کرد و هماهنگی لازم بین انتشارات دانشگاهی سراسر کشور وجود نداشت. دولت هم در گذشته نمی‌توانست وحدتی بین آنها ایجاد کند، چون دانشگاهها مانع انجام این کار می‌شدند و می‌خواستند خودشان راساً در مورد هر کاری اقدام کنند. پس از انقلاب با متزلزل شدن نظام موجود در دانشگاهها و برکناری رؤسا و انحلال هیئتهای امناء آشفتنگها و پریشانیهایی در اغلب انتشارات دانشگاهی پدید آمد و این موضوعی بود که باید به آن رسیدگی می‌شد، و مسلماً یکی از کارهای ستاد انقلاب فرهنگی سر و سامان دادن به امر این مؤسسات بود. پرداختن به نحوی که کمبودها و نارساییها برطرف شود و بازه کار آنها افزایش یابد، تا اینکه بتوانند بیش از گذشته کتاب تولید کنند. البته حسنی که این از هم پاشیدگی داشت این بود که ستاد انقلاب فرهنگی می‌توانست نظام واحدی را در سطح تمام آنها پیاده کند و نواقصی را که در گذشته وجود داشت برطرف کند. مطلب دیگر اینکه هر کدام از این دانشگاهها که مؤسسه انتشارات داشتند

برای خود بودجه‌ای می‌گرفتند و علاوه بر این بعضی از آنها حتی چاپخانه‌های داخلی داشتند و از طریق آن به تکثیر جزوه‌های درسی می‌پرداختند. بنده خودم در یکی از این دانشگاهها بودم و می‌دیدم جزوه‌هایی بود که تکثیرش در حدود سیصد تا چهارصد تومان هزینه برمی‌داشت و با توجه به اینکه هر دانشجویی در سال بطور متوسط در حدود چهارده درس می‌گرفت، با يك حساب ساده می‌توان گفت هزینه جزوه برای هر دانشجو بالغ بر سه هزار تومان می‌شد. البته بعضی از دانشگاهها بودند که چنین بودجه‌ای نداشتند و در حقیقت بین دانشگاهها از نظر بودجه تبعیض وجود داشت. شما اگر به انبارهای بعضی از دانشکده‌ها رجوع کنید می‌بینید که جزوه‌های زیادی از سالهای گذشته وجود دارد که بطور درهم و نامرتب انبار شده و بلااستفاده مانده است. به این ترتیب از نظر نیروی انسانی و مخارج در این زمینه زیاده‌رویهایی صورت می‌گرفت که اغلب بی‌فایده بود. بیشتر این جزوه‌ها از نظر محتوا ارزش چندانی نداشتند. غالباً استادی متنی را ترجمه کرده بود و بدون اینکه صلاحیت او در ترجمه معلوم شده باشد و یا اصل اثر ارزیابی شده باشد، آن را تکثیر کرده بود. شکل این جزوه‌ها نیز در سطح بسیار نازلی قرار داشت. اکثراً بد ماشین شده بود، نقشه، فرمولها و اشکال خوب چاپ نمی‌شد و حتی جلد کاغذی نیز نداشتند. مسئله دیگر این بود که اگر استادی از دانشکده‌ای می‌رفت آن جزوه دیگر قابل استفاده نبود و تمام مخارج آن به‌هدر رفته بود. بعضی اوقات در چند

دانشگاه استادان بطور جداگانه، به علت اینکه از کار هم بی خبر بودند يك متن واحد را چند بار ترجمه و تکثیر می کردند. پس در مجموع نیروی انسانی و مالی و امکانات زیادی در بند این کار بود و بازده آن نازل و ناچیز. با توجه به تمام این مشکلات و مسائل دیگر پس از تشکیل جلسات متعدد متشکل از استادان معهد دانشگاهها و متخصصین، ستاد انقلاب فرهنگی به این نتیجه رسید که ایجاد يك هماهنگی میان همه مؤسسات انتشارات دانشگاهی ضرورت دارد تا به تبع آن این مشکلات برطرف شود. یعنی کمبودها توسط استادانی که مایلند در امر انتشارات همکاری کنند برطرف شود و از طرف دیگر بودجه ای که قرار بود برای تهیه جزوه ها و انتشارات داخلی خرج شود صرف تهیه و انتشارات کتاب شود. این کار از نظر اقتصادی با صرفه تر است. چون اگر بخواهیم يك کتاب را برای تمام دانشجویان کشور تکثیر کنیم به جای ۳۰۰ یا ۴۰۰ نسخه می توان آن را در چهار یا پنج هزار نسخه منتشر کرد و این باعث کاهش قیمت کتاب خواهد شد. از سوی دیگر کیفیت کتاب به مراتب از جزوه بهتر خواهد بود، هم مطالبش صحیح تر و دقیق تر است، چون روی آن مطالعه می شود، ویرایش می شود و هم از نظر شکل پاکیزه تر و قابل قبول تر می شود. همچنین تبعیضی نیز بین دانشگاهها وجود نخواهد داشت. مثلاً همان کتابی که در دانشگاه فنی و صنعتی تهران تدریس می شود در اراک و سیستان نیز مورد استفاده قرار می گیرد. از نظر امکانات انتشاراتی نیز این تبعیض از میان برداشته

خواهد شد. گذشته از تمام اینها چون کتاب در تیراژ زیاد تولید می شود و به همه جا می رود این محك خوبی می شود برای سنجش آن و در مورد کتابهای خوب باعث تشویق پدید آورندگان یا مترجمان آن خواهد شد. همانطور که گفتم ما به هدف اول که کوتاه مدت بود می توانم بگویم که تقریباً رسیده ایم. یعنی پرسشنامه ها بررسی شده کارها به استادان واگذار شده و آنها هم مشغول تألیف و ترجمه شده اند. حالا مرحله دوم کار یعنی رسیدن به هدف دوم می خواهد آغاز شود و آن ایجاد مرکز انتشارات دانشگاهی است که هدف آن ایجاد يك نظام واحد برای انتشارات دانشگاهی است.

- ارتباط این کمیته با سایر مؤسسات نشر دانشگاهی به چه صورت است؟ آیا مؤسسات انتشارات دانشگاهی در حال حاضر فعالیتی دارند یا نه؟ و دیگر اینکه این کمیته در نهایت هدفش این است که می خواهد این مؤسسات را درهم ادغام کند یا اینکه غرض حفظ استقلال آنهاست و کمیته (و در آینده مرکز انتشارات دانشگاهی) نقش هماهنگ کننده و ستادی خواهد داشت؟

- این مسئله هنوز کاملاً مشخص نشده است. در حال حاضر این کمیته با مؤسسات انتشاراتی دانشگاهها همکاری ندارد. ستاد انقلاب فرهنگی طی بخشنامه ای از کلیه مؤسسات انتشاراتی دانشگاهها خواسته است که قرار داد جدیدی منعقد نکنند و کتاب جدیدی نیز چاپ نکنند. بلکه فقط کارهای نیمه تمام

خود را به پایان برسانند. احتمالاً پس از تأسیس مرکز انتشارات دانشگاهی مؤسسات انتشاراتی دانشگاهها از نظر اجرایی مستقل ولی از نظر برنامه ریزی و شکل کار تابع این مرکز خواهند بود.

- میزان تیراژ کتابها چقدر خواهد بود؟
- تیراژ کتاب با توجه به نیازی که برای آن در سطح کشور وجود دارد تعیین می شود. بعضی کتابهای علوم پایه ممکن است در ۲۰ هزار نسخه چاپ و تکثیر شود. بعضی کتابها ممکن است در هزار نسخه تکثیر شود. پاره ای از آنها نیز هست که در ظرف ۵ سال ممکن است تیراژ پانصد نسخه نیز برایشان زیاد باشد، چون دانشجوی آن درس کم است. يك چنین نشریاتی را می شود حتی به صورت ماشین شده در کتابخانه ها قرار داد. به هر جهت کوشش ما این است که نیازهای دانشگاهها را از نظر کتاب تأمین کنیم و در ازدیاد عنوانهای کتابهای دانشگاهی بکوشیم. در این راه گذشته از محتوای کتابها که با دقت تألیف و ترجمه و آماده خواهد شد، شکل آنها نیز بدور از تجملات زائد، به نحوی خواهد بود که شایسته محتوای آنها باشد. همچنین امید است که کتابها با بهایی ارزان در دسترس دانش پژوهان قرار گیرد.

- آیا سیاست علمی و دانشگاهی کشور مشخص شده است که کمیته می خواهد دست به انتشار کتاب بزند؟

- در شرایط موجود هنوز برنامه ریزی دقیق دانشگاهها صورت نگرفته است. البته قسمت طرح و برنامه ریزی ستاد انقلاب

فرهنگی کارهایی کرده است.

بعضی رشته‌ها مثل پزشکی در این زمینه جلوترند اما برنامه‌های آینده دقیقاً مشخص نشده است. من در ابتدا گفتم که ما با تشکیل این کمیته دو هدف را دنبال می‌کنیم. کارهایی که تاکنون انجام داده‌ایم در حقیقت مرتبط با هدف کوتاه مدت ما بوده است. ما نمی‌توانستیم بنشینیم و صبر کنیم تا اینکه برنامه‌ریزی بشود و آنوقت شروع کنیم به تهیه کتاب. خود استادان که طراح برنامه کوتاه مدت هستند، اطلاع دارند که در رشته‌های مختلف از حیث کتاب چه کمبودهایی هست. مثلاً استادان رشته فیزیک می‌دانند که ما در رشته فیزیک به چه کتابهایی احتیاج داریم، همینطور استادان سایر رشته‌ها. از اینها گذشته یک تعداد کتابهای پایه‌ای در تمام رشته‌ها هست که در هر شرایطی به آنها نیاز هست. مثلاً کتابهای زیست‌شناسی عمومی یا جراحی در فرنگ هست که الان سالهاست مقبولیت و اعتبار دارند و ضرری ندارد که ما اینها را ترجمه کنیم. از طرف دیگر کتابهایی چون متافیزیک ارسطو یا نهافت الفلاسفه غزالی نیز از کتبی است که همیشه مورد اعتنا و توجه اصحاب فلسفه خواهد بود. الان بیشتر هم ما مصروف ترجمه و انتشار چنین کتابهایی است. البته ما سعی کردیم که در تمام این گروه‌های تخصصی لااقل یک نفر را که در طرح و برنامه‌ریزی هم شرکت دارد دعوت کنیم که در جلسات کمیته هم شرکت کند و رابطی باشد بین گروه خود و سایر گروه‌ها و کمیته برای برنامه‌ریزیهای آینده.

- در زمینه انتشار کتابهای مرجع چه برنامه‌ای دارید؟

- اولاً ما به هر گروهی گفته‌ایم که حتی المقدور سعی کنند واژه‌نامه‌ای از اصطلاحات رشته تخصصی خود تهیه کنند. بعضی از گروه‌ها مثل فیزیک، شیمی و ریاضی این کار را کرده‌اند. در گروه‌های دیگر نیز این کار در حال انجام است. کار دیگر ما این بوده است که گروهی را ایجاد کرده‌ایم با نام گروه «دایرة‌المعارفها و فرهنگها» کار این گروه تهیه و تدوین کتابهای مرجع خواهد بود.

- آیا به استادانی که به کار تألیف و ترجمه و تصحیح پرداخته‌اند حق الزحمه‌ای پرداخت خواهد شد یا اینکه این کار از وظایف ایشان است؟

- کارهایی را که در حال حاضر استادان انجام می‌دهند در ازای حقوقی است که آنها در طول مدت تعطیل دانشگاهها دریافت خواهند کرد. البته این افراد خودشان هم اظهار تمایل کرده بودند که چنین کاری را انجام دهند. در حقیقت چون دانشگاهها تعطیل است، فعالیت آموزشی استادان به این صورت انجام می‌شود. اگر گروه تخصصی تأیید کند که کتابی قابل انتشار است آنوقت ما یا نویسنده، مترجم یا مصحح آن قرار داد خواهیم بست. برای نشر اول مبلغی پرداخت نخواهد شد ولی برای نشرهای بعدی احتمالاً درصدی از فروش کتاب به ایشان پرداخت خواهد شد. همچنین ممکن است تألیف و ترجمه در ارتقای رتبه علمی آنان نیز مؤثر واقع شود. بطور خلاصه بین کسی که در جهت

انقلاب فرهنگی فعالیت می‌کند و با جهاد همکاری می‌کند یا با این کمیته و کسی که خودش را کنار می‌کشد فرقهایی هست.

- صرف استاد دانشگاه بودن دلیل این نمی‌شود که کسی نویسنده یا مترجم خوبی باشد. آیا در نظر ندارید برای سرعت کار و بالا بردن کیفیت آن از وجود اشخاص با صلاحیت ولی خارج از هیأت علمی دانشگاهها و حتی احتمالاً از افرادی بدون مدرک دانشگاهی برای این کار استفاده کنید؟

- در حال حاضر نه. ولی در آینده که کمیته گسترش پیدا کند ما حتماً به وجود چنین افرادی احتیاج خواهیم داشت و از وجود آنان استفاده خواهیم کرد.

- نحوه توزیع کتابها چگونه خواهید بود؟
- امر توزیع را نیز بصورتی بهتر از گذشته دنبال خواهیم کرد. هدف این است که کتابهای منتشر شده در تمام شهرها توزیع شود و مثلاً کتابی که در مشهد منتشر می‌شود در کرمانشاه بسادگی قابل خریداری باشد. برای نیل بدین منظور یک شبکه توزیع گسترده ایجاد خواهد شد.

اولین محصولات این کمیته چه وقت وارد بازار کتاب خواهد شد؟
- بطور دقیق نمی‌شود گفت، شاید اوایل سال آینده.
- انشاء الله.